

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
КАТЕДРА СТУДИЈА БЕЗБЕДНОСТИ

РАСНИ КОНФЛИКТИ

- ДИПЛОМСКИ РАД -

Ментор:
Ненад Путник
Проф. др

Студент:
Сара Ђерић
367/19

Београд,
2025.

САДРЖАЈ

1. Увод	4
2. Појам друштвеног конфликта	6
2.1. Узроци	7
2.2. Врсте	11
3. Историјски контекст и развој расних конфликта	13
4. Студија случаја расних конфликта	18
4.1 Грађански рат у САД	18
4.2 Апартхејд у Јужноафричкој Републици	19
5. Закључак	24
Литература	25

1. Увод

Рад ће се бавити темом расних конфликта, феноменом који представља значајан изазов за многа друштва широм света. Ови конфликти су комплексни и често имају дубоке историјске корене. Проучавање расних конфликта је од кључне важности за друштвене науке, јер нуди увид у механизме који леже у основи тих сукоба и могу понудити примењиве стратегије за превазилажење и смиривање таквих напетости.

У овом раду, фокус ће бити стављен на анализу расних сукоба у две различите контекстуалне средине: Америци и Јужноафричкој Републици. Ове две земље представљају значајне примере расних конфликта који су имали дубок и трајан утицај на њихове друштвене и политичке динамике.

У Америци, расни конфликти имају дугу и богату историју, почев од грађанског рата у 19. веку, који је имао расне компоненте повезане са питањем ропства. Од тада, расни сукоби су се развили у различите облике и форме, од сегрегације до модерних расних изазова у области права мањинаца.

Јужноафричка Република је била заслужна за апертхејд, систем расне дискриминације који је деценијама подржавао расну сегрегацију и дискриминацију. Овај режим имао је дубок и трајан утицај на друштво и људе Јужноафричке Републике.

Анализа ових два студијска случаја има за циљ да осветли начине како су друштва реаговала на расне предизазове и како су примењивала различите стратегије за смиривање и решавање расних сукоба. Од кључног је значаја истражити утицај расних конфликта на друштва и појединце, како би се проникло у дубље разумевање овог важног друштвеног феномена.

Расни конфликти су широко распрострањени и могу се наћи у различитим деловима света. Они често имају далекосећајне последице на друштво као целину,

укључујући економске, социјалне и политичке аспекте. Поред Америке и Јужноафричке Републике, бројне друге државе су се суочавале са сличним проблемима расних конфликта и морале су налазити начине за њихово превазилажење.

2. Појам друштвеног конфликта

Друштвени сукоби представљају основну друштвену појаву, изазвану разликама у потребама, интересима и циљевима појединаца и група. Ови сукоби су уневерзални и присутни на свим степенима историјског развоја друштва. Ако је друштво дубоко подељено по битним елементима друштвеног положаја и животних шанси, конфликтност је израженија. Идеална ситуација би била друштво у којем је сваки члан једнак, али чак и у праисторијским заједницама, као што је била хорда, неједнакост по полу и старости представљала је основу за сукобе (Ђукић, 2018).

Сукоб је стална константа у људским заједницама, док је идеја бесконфликтности утопијски идеал. С развојем друштва, од једноставних до сложених заједница, област социјалних сукоба постојано се проширује. Уз сукобе, постоје и елементи сарадње и солидарности између појединаца и група, што је допринело историјском опстанку људског рода.

Друштвени сукоби су изрази неслагања у ставовима и супротстављених понашања на основу тих ставова. Они представљају и активне колективне акције и практична супротстављања друштвених субјеката. Сукоб, како га описује А. Турен, подразумева борбу за контролу између јасно дефинисаних супарника. Међутим, за Л. Козера, друштвени сукоб је нешто више од обичног такмичења, те се сматра борбом за остваривање вредности, статуса, моћи и даживљавање (Ђукић, 2018).

Ова борба укључује сукобе међу појединцима, колективитетима или између њих. Једноставно речено, друштвени сукоби представљају сталну појаву у друштвеном животу, где се бори за вредности и статус, а интереси супротстављених страна неизбежно конфликују, повређују или потпуно искључују.

Елементи друштвеног сукоба су (Ђукић, 2018):

- постојање две или више група које се налазе у међусобном додиру и свесне су тог додира,
- постојање ограничених могућности остваривања интереса обе групе због ограничених извора добара,
- покушај једне од страна да ограничи другу, односно да јој отеже остваривање њених интереса, да је истисне или потпуно уништи, а све у име да оствари корист на њен рачун.

2.1. Узроци

Узроци друштвених сукоба су разнообразни, комплексни и узајамно повезани. Произлазе из разлика у интересима и друштвеном положају социјалних и професионалних група, слојева, класа, етничких и верских заједница, као и из разлика у вредностима, циљевима, личностима, образовању, култури, опаженим ситуацијама и очекивањима. Сукоби се јављају и због борбе за простор, новац, признања, вредности и ауторитет. Они су резултат друштвених активности и специфичних услова живота социјалних група, посебно основних класа, али и политичког система, односно примене силе ради очувања постојеће друштвене структуре и односа у њој. У литератури се разматрају два концепта који објашњавају узроке људског деловања и сукоба: концепт интереса и концепт вредности (Милашиновић, 2008).

„Први концепт наглашава да су интереси мотивациони фактор и покретач сваког друштвеног сукоба. Друштвене групе делују ради задовољења својих интереса, што представља активно и рационално понашање оријентисано ка добрима од виталног значаја за њихову егзистенцију и друштвени положај. Интереси изражавају и објективне и субјективне стране специфичних друштвених стања

јединица и група. Интереси се са становишта друштвених конфликта могу поделити на различите, супротстављене и противречне (Милашиновић, 2008, стр. 58).“

У ужем смислу, различити интереси могу бити усмерени ка независним добрима, што обично не резултује друштвеним сукобом. Супротстављени интереси, са друге стране, односе се на циљеве који су међусобно повезани и често воде до друштвених сукоба. Овакви сукоби, међутим, могу бити разрешени компромисом или преоријентацијом акција на прихватљивије циљеве. Противречни интереси, као најизраженији случај, подразумевају ситуације где задовољење једних интереса искључује задовољење интереса других (Милашиновић, 2008).

Вредности представљају циљеве, принципе и тежње у областима етике, спознаје и уметности. Као духовне творевине, оне усмеравају људско понашање према пожељним стандардима. Организоване у „идеал“, вредности представљају опште и хијерархијски организоване карактеристике појединаца и група, обликоване историјским, социјалним и индивидуалним утицајима. Испољавају се као релативно стабилни обрасци понашања, усмеравајући чланове друштва ка одређеним циљевима (Милашиновић, 2008).

„Унутрашњи друштвени сукоби произилазе из различитих интереса и циљева моћних центара као што су држава, војска, економија и религија. Ови центри могу деловати и ван одређених друштава у којима се сукоби дешавају. Посматрајући општу поделу на унутрашње и спољашње узроке друштвених сукоба, могу се издвојити четири основна фактора који значајно утичу на унутрашње друштвене сукобе: структурни, политички, економско-социјално и културно-перцептуални (Милашиновић Р., Милашиновић С., Путник, 2012, стр. 134).“

Структурни фактори друштвених сукоба обухватају различите аспекте који су кључни за разумевање унутрашњих друштвених конфликта (Милашиновић, 2008).

Недовољна стабилност државне структуре - Недостатак политичког легитимитета и стабилности државе представља први фактор који доприноси унутрашњим друштвима. Постављање питања о легитимитету и стабилности државне структуре је почетна тачка анализе унутрашњих друштвених конфликта.

Социјалне неједнакости - Социјалне неједнакости и класни расколи представљају основни извор социјалних сукоба. Међутим, ако велике друштвене неједнакости често идентификујемо као покретаче сукоба, оне нису неизбежно услов за њихов настанак (Ђукић, 2018).

Унутрашње друштвене противречности - Противречности између различитих фактора, као што су економски, социјални, политички и национални, могу изазвати сукобе у друштву. Неконсензуалност унутрашње структуре државе доприноси високом степену насељавања у социјалним сукобима (Видојевић, 1993).

Сложеност етничких односа - Етнички конфликти, посебно у мултиетничким државама, представљају значајан фактор кризе и грађанских ратова. Одређене етничке групе могу бити изазовније за стабилност друштва.

„Политички фактори имају значајан утицај на развој друштвених сукоба, а они се изражавају кроз различиту динамику и облике. Недемократски политички системи, као што су ауторитарни режими, често стварају знатну количину незадовољства. Ова врста система, који служи интересима уско дефинисаних друштвених група и користи насиље за одржавање власти, ствара услове за ауторитет и злоупотребу моћи. Постојање екстремних националистичких и шовинистичких идеологија игра значајну улогу у друштвеним сукобима. Ове идеологије, ако су искључиве, доприносе националним и професионалним

немирима и не гарантују стабилност (Милашиновић Р., Милашиновић С., Путник, 2012, стр. 138).“

Економски фактори су пресудни у формирању и ескалацији друштвених сукоба. Три основна економска аспекта често представљају потенцијалне искре неспоразума и напетости (Милашиновић Р., Милашиновић С., Путник, 2012).

Економске депресије и кризе - Умерене економске кризе и модернизација доводе до бројних друштвено-економских изазова. Прелазак на тржишне економске системе у постсоцијалистичким друштвима, на пример, може изазвати велике друштвене неједнакости, незапосленост и инфлацију, што доприноси унутрашњим друштвима (Ђукић, 2018).

Дискриминаторни економски системи - Системска дискриминација на регионалном, класном или етничком нивоу може изазвати фрустрацију и незадовољство. Неједнак приступ ресурсима и различите економске могућности стварају перцепцију неправедности и потенцијала (Ђукић, 2018).

Економски развој и модернизација - Процеси економског развоја и модернизације доводе до дубоких друштвених промена, као што су миграције, урбанизација и промене друштвених односа. Ови процеси повећавају свест о друштвеном статусу и стварају очекивања, а неиспуњена очекивања могу изазвати фрустрацију и друштвену сумњу (Видојевић, 1993).

Културно-перцептивни фактори представљају важан аспект у разумевању и проналажењу извора друштвених сукоба. Етничке и културне разлике могу створити дубоке поделе у друштву. Перцепција других етничких група као „другачије“ може довести до стварања стереотипа и предрасуда. Такве културне поделе директно приступају и могу изазвати сукобе, припремљене у друштвима у којима је изражена мултиетничка хетерогеност.

Различите језичке групе и верске заједнице могу бити извор неспоразума и сукоба. Језик и религија играју кључну улогу у формирању културног идентитета, а преговарачки процеси и дијалози морају узети у обзир ове факторе како би се избегле непотребне тензије. Културно наслеђе и тумачење историје могу различито утицати на групе у друштву. Ако се прошлост тумачи као извор права или као инспирација за сукоб, ова перцепција може угрозити садашње односе. Постојање различитих верзија историје може омести процесе помирења и погоршати друштвене сукобе.

2.2. *Врсте*

Најчешће коришћена подела друштвених конфликта базира се на комбинованом критеријуму учесника и повода/узрока, те се конфликти деле на (Милашиновић Р., Милашиновић С., Путник, 2012):

- Класне
- Националне
- Политичке
- Расне
- Верске

Класни сукоб проистиче из различитих социоекономских позиција учесника, због чега се неравномерна расподела ресурса често може посматрати као извор напетости између различитих друштвених класа.

Национални сукоби настају из сукоба интереса и идентитета између различитих етничких, културних или језичких заједница у једном друштву, што може резултирати тензијама или отвореним сукобима.

Политички сукоби настају када постоје различити погледи и интереси у погледу политичког система, власти и одлучивања. Ови сукоби могу укључивати

супротстављене политичке групе или странке које се боре за контролу или управљање друштвом.

Расни сукоби настају као резултат неправедне дискриминације, предрасуда и сукоба између различитих расних или етничких група. Ови сукоби могу имати дубоке историјске корене или бити резултат савремене друштвене динамике. Дипломски рад ће се детаљније базирати на ову врсту сукоба.

Верски сукоби проистичу из различитих верских пракси, веровања и идеологија, што може довести до тензија и сукоба међу верским заједницама. Такви сукоби могу укључивати исцељење и тумачење верских текстова, светих списа или обичаја.

3. Историјски контекст и развој расних конфликта

Историјски контекст и развој расних сукоба представљају значајну тему која је током времена обликовала ток друштвених и политичких догађаја. Расни сукоби су, нажалост, били и остали један од најсложенијих и најизазовнијих аспеката људске историје.

Један од најважнијих историјских контекста за разумевање расних сукоба је период колонијализма. Процес колонизације довео је до сукоба између различитих етничких и расних група, где су често неки народи били потиснути и створени од стране других земаља. То је створило дуготрајна непријатељства и неспоразуме, који су и данас видљиви у различитим деловима света (Lake, Rothchild, 1998).

Период колонијализма, који је трајао од 15. до 20. века, био је одлучујући у обликовању расних сукоба широм света. Европске снаге у настојању да створе колонијална царства широм Африке, Азије и Америке наишле су на бројне етничке и расне заједнице, што је створило плодно тло за сукобе. Одабир и заузимање територије од стране колонизатора често је било праћено потчињавањем, потискивањем, експлоатацијом и дискриминацијом локалних народа. Ова врста систематске експлоатације и притиска је формирање различитих расних и етничких идентитета, који су често били основа каснијих сукоба (Јањић, 1993).

У неким случајевима, колонизатори су интензивно расно и етнички различити како би оправдали своје поступке и подржали политику завади па владај. Суочавање различитих заједница једне против других постало је средство за одржавање контроле и служило је интересима колонизатора. Такође, у неким деловима света колонизација је изазвала промене у друштвеним структурама и подстакла расну дискриминацију. На пример, у Северној Америци, систем

ропства је био драстичан облик расне поделе, где су афроамерички робови били озбиљно потлачени и лишени основних права (Јањић, 1993).

Данас, многи савремени расни сукоби имају своје корене у колонијалном наслеђу. Борба за ресурсе, територију и моћ која је започела у колонијалном периоду често се настављала и након стварања независних држава.

Свакако, колонијализам је оставио дугорочне последице у виду расних неспоразума, дубоких подела и трауматских искустава, која су и данас видљива у виду расних сукоба у различитим деловима света. Разумевање ове историјске динамике може послужити као корак ка решавању и превазилажењу расних тензија и подстицању изградње мирних и праведних друштава.

Период деколонизације, који је наступио после Другог светског рата, донео је са собом важне промене у расним односима у свету. Када су колонизатори почели губити контролу над својим колонијама, новообразоване државе су постале сведочити расном и етничком динамиком која је често била присутна и током колонијализма. Деколонизација је довела до стварања нових држава и промене у друштвеним структурама, али и до развијања борбе за власт и контролу. Расни конфликти су се често противили раним покушајима изградње стабилних и инклузивних друштава (Cordell, Wolff, 2009).

У неким случајевима, народи који су били потиснути током колонијализма захтевали су правду и компензацију. Ово је довело до расних напетости, посебно ако је деколонизација била непопуњена и ако није постојала ефикасна стратегија за помирење. Прерасподела власти и ресурса у новообразованим државама такође је допринела расним конфликтима. Односи између различитих раса и етничких група често су били оптерећени старим дубоким поделама и недостатком историјског померања ка једнакости (Lake, Rothchild, 1998).

Поред тога, деколонизација је често била усаглашена са стварањем искушења нових националних идентитета, који су понекад били базирани на расним или етничким параметрима. Ово је довело до изазивања у области мултиетничке и захтевало изградњу нових форми солидарности. Деколонизација је, уз све предности стварања независних држава, донела и изазове у виду расних напетости и конфликта. Важно је разумети како ови процеси обликују расне конфликте у савременом друштву и како можемо радити на превазилажењу њихових негативних последица кроз напоре у изградњи праведних и инклузивних друштава (Cordell, Wolff, 2009).

Глобализација је донела повећан фокус на подршку хуманистичким и етичким вредностима, укључујући заједнице, људска права и осуду расизма, верско и национално уједињење, антидискриминацију и интеграцију, као и нормативне структуре на међународном, националном и новим нивоима (Милашиновић, Кекић, 2010).

Глобализација је такође донела иновације на пољу расизма, померајући фокус са биолошких на културне разлике. „Класични“ биолошки расизам из 19. и прве половине 20. века манифестовао се кроз екстремне и мање екстремне облике, док нови расизам наглашава културне разлике као што су националне, верске, васпитачке, обичаје и самоидентитете. Овај облик расизма има сопствену еволуцију, идеологију и политичку подршку, која се често налази у екстремним и ултрадесничарским круговима, укључујући неонацистичке партије и покрете (Милашиновић, Кекић, 2010).

Средином 1980-их, истраживачи су открили појаву новог расизма у западном културном и политичком контексту. Након Холокауста и дискредитације биолошких теорија о расној супериорности и инфериорности, расизам заснован на биолошким претпоставкама више није био прихватљив ни интелектуално ни политички. Уместо тога, појавио се нови расизам, фокусиран на културне

разлике. Овај облик расизма заснива се на „природној“ преференцији људи за њихову културну групу и идентитет, и изражава некомпатибилност између различитих култура (Милашиновић, Кекић, 2010).

У контексту новог, постмодерног расизма, важно је истаћи да културна искљученост није ограничена само на расна, нити би требало да се изражава као „расизам“. Етничка и верска дистанца, стереотипи, клаустрофобија или дискриминација могу постојати чак и у расно хомогеним друштвима. Међутим, групе које пате од расизма на основу културне разноликости, често имају јаке културне идентитете или живе у заједници као „странци“, склоне су додатним димензијама дискриминације и предрасуда. Ова врста расизма, посебно у друштвима са значајним бројем миграната, често је наглашена према мањинским заједницама које чувају свој културни и верски идентитет (Милашиновић, Кекић, 2010).

Глобализација, пошто је донела повећану повезаност и интеграцију света, такође је допринела и погоршању расних сукоба у различитим деловима света. Овај феномен може бити објашњен неколико начина.

Економска конкуренција - Глобализација је довела до приступа новим тржиштима и конкуренције за ресурсе. У овим борбама за економски успех, расни и етнички идентитет се често користе као средство за разликовање и обележавање територијалне или економске контроле (Stone, Rizova, 2014).

Миграције и друштвене тензије - Глобалне миграције, које су постале истакнуте у оквиру глобализације, могу се пратити до тензија између различитих раса и етничких група. Често, приликом усељења у нове заједнице, долази до сукоба везаних за културне и идентитетске разлике (Wolf, 2007).

Изложеност медија и стереотипи - Глобализација је довела до лакшег приступа медијима и комуникацијама, али и до већег ширења стереотипа. Ова појава може

умерити људе према формирању предрасуда и негативних ставова према различитим расама и етничким групама (Wolf, 2007).

Културна конфронтација - Глобализација доноси кружење различитих култура и вредности, што може изазвати културне конфронтације. Ове ситуације се могу протумачити као претеће и иницирати расне сукобе, посебно ако се културолошке разлике не прихватају и не поштују (Stone, Rizova, 2014).

Политичка експлоатација - Унутар глобалних друштава, политички лидери често искориштавају расне и етничке поделе како би добили подршку. Коришћење расних питања за политичку корист може додатно интензивирати сукобе и повећати међуетничке услове (Stone, Rizova, 2014).

Ови феномени истичу потребу за активном међународном сарадњом и посвећеношћу у изградњи толерантног и инклузивног друштва. Проактивно бављење економским и друштвеним проблемима, стварање пријатељског и образовног окружења, као и посвећеност борби против стереотипа и предрасуда, важни су кораци ка стварању света у коме се различитости цене и поштују, а расни сукоби минимизирају.

4. Студија случаја расних конфликта

У историји света расни сукоби играју кључну улогу у формирању друштвене динамике и обликовању тешких исхода изражених у својим најразличитијим облицима. Ова студија случаја испитује два значајна момента у светским расним сукобима – Грађански рат у Сједињеним Америчким Државама и период апартхејда у Јужноафричкој Републици.

4.1 Грађански рат у САД

Грађански рат у Сједињеним Америчким Државама (1861-1865) представља кључни период у америчкој историји који је обликовао земљу и одредио њен визионарски идентитет. Овај историјски еп, који је настао из дубоких и сукобљених разлика између Севера и Југа, имао је значајне расне и друштвене димензије (Lake, Rothchild, 1998).

Узроци грађанског рата били су бројни, али један од најважнијих био је сукоб између индустријски развијеног Севера и аграрног Југа. Питања услова рада, економске разноликости и, што је најважније, питања ропства одиграла су одлучујућу улогу. Јужне државе су се залагале за право на ропство као основу за своју економију и на тој основи обликовале своје друштво. Насупрот томе, Север је промовисао индустријску револуцију и ставове против ропства (Grant, 2014).

Сукоб је ескалирао када је Абрахам Линколн, први републикански председник, изабран без подршке Југа. Заветујући се да неће дозволити ширење ропства на нове територије, Линколн је постао симбол северњачких ставова против ропства. Непосредни узрок рата догодио се 1861. године када се Југ отцепио и формирао Конфедерацију, настављајући да тражи право на ропство (Lake, Rothchild, 1998).

Прве године рата карактерисале су тактичке битке и припреме обе стране. Први велики сукоб, битка код Бул Рана, завршио се нерешено, али успостављање блокаде Севера и Конфедеративних победа на западу и истоку дозволили су Југу

да осети ратну вредност и истражи могућност добијања независности. Година 1862. видела је велике промене. Јужне снаге доживеле су поразе код Шила и Антитама, док је Линколн проширио ратне циљеве, проглашавајући еманципацију, чиме је рат добио и антиропски и антиробни димензију (Grant, 2014).

Генерал Роберт Е. Ли је постао војни стратег Конфедерације и био је успешан у раним годинама, али је касније био приморан да се повуче пред севером. Југоисточна и западна попришта рата такође су доживела значајне борбе, укључујући битке код Ченселорсвила и Виксбурга. Рат се ближио крају, али битке су се наставиле, укључујући Шерманов марш кроз југ, дуго очекивану битку код Питсбурга и коначно опкољавање Јужне армије у Апоматиксу. Рат је завршен у априлу 1865. године, а сукоб је формално окончан када се Ли предао код Апоматокса (Grant, 2014).

Једна од најзначајнијих последица грађанског рата било је укидање ропства. Рат је завршен 1865. усвајањем Тринаестог амандмана, који је осигурао слободу за све робове у Сједињеним Америчким Државама. Ова промена је тежила стварању једнакости међу америчким грађанима, али и великим изазовима у процесу реконструкције. Након завршетка рата, САД су ушле у период реконструкције. Ова фаза је укључивала намеру да се обнови уништена инфраструктура, али и борбу за права афроамеричких грађана. Како су доношени нови закони који гарантују грађанска права, Реконструкцију су обележили и отпор, дискриминација и формирање расистичких институција (Wolf, 2007).

4.2 Апартхејд у Јужноафричкој Републици

Велика депресија и Други светски рат донели су све веће економске проблеме Јужној Африци и убедили владу да ојача своју политику расне сегрегације.

Године 1948, Африканерска национална партија победила је на општим изборима под слоганом „апартхејд“. Њихов циљ није био само да одвоје белу мањину у Јужној Африци од њене не-беле већине, већ и да одвоје не-беле једни од других, и да поделе црне Јужноафриканце по племенским линијама како би смањили њихову политичку моћ (Clark, Worger, 2013).

До 1950. године влада је забранила бракове између белаца и људи других раса и забранила сексуалне односе између црних и белих Јужноафриканаца. Закон о регистрацији становништва из 1950. обезбедио је основни оквир за апартхејд класификујући све Јужноафриканце по расама, укључујући Банту (црне Африканце), обојене (мешане расе) и беле (Clark, Worger, 2013).

Слика 1. Дозвољена област за белу расу (ThoughtCo, приступљено 16.12.2024)

Касније је додата четврта категорија, азијска (што значи индијска и пакистанска). У неким случајевима, законодавство је поделило породице; родитељ се може класификовати као белац, док су њихова деца класификована као обојена. Низ закона о земљишту одвојио је више од 80 одсто земље за белу мањину, а „закони о усвајању“ захтевали су да не-белци носе документа која дозвољавају њихово

присуство у забрањеним подручјима. Да би ограничила контакт између раса, влада је успоставила одвојене јавне установе за белце и не-беле, ограничила је активност не-белих радничких синдиката и ускратила учешће небелих у националној влади (Cordell, Wolff, 2009).

Одвајање Црних Јужноафриканаца једних од других омогућило је влади да тврди да не постоји црначка већина и смањило могућност да се Црнци уједине у једну националистичку организацију. Сваки Црни Јужноафриканац је означен као грађанин као један од Бантустанаца, систем који им је наводно дао пуна политичка права, али их је ефективно uklонио из политичког тела нације. У једном од најразорнијих аспеката апартхејда, влада је насилно uklонила црне Јужноафриканце из руралних подручја означених као „беле“ у домовине и продала њихову земљу по ниским ценама белим фармерима. Од 1961. до 1994. године, више од 3,5 милиона људи је насилно уклоњено из својих домова и депоновано у Бантустанс, где су урођени у сиромаштво и безнађе (Clark, Worger, 2013).

Слика 2. Подељени правци кретања (Verso, приступљено 16.11.2024)

Отпор апартхејду у Јужној Африци је током година имао различите облике, од ненасилних демонстрација, протеста и штрајкова до политичких акција и на крају до оружаног отпора. Група која себе назива Конгрес народа усвојила је Повељу о слободи 1955. године у којој се тврди да „Јужна Африка припада свима који у њој живе, црнцима или белцима“. Влада је прекинула састанак и ухапсила 150 људи, оптужујући их за велеиздају (Cordell, Wolff, 2009).

1960. године, у црном граду Шарпевил, полиција је отворила ватру на групу ненаоружаних црнаца повезаних са Панафричким конгресом. Група је у полицијску станицу стигла без пропусница, позивајући се на хапшење као чин отпора. Најмање 67 људи је погинуло, а више од 180 је рањено. Масакр у Шарпевилу уверио је многе вође против апартхејда да своје циљеве не могу постићи мирним путем (Cordell, Wolff, 2009).

До 1961. већина вођа отпора је ухваћена и осуђена на дуге затворске казне или погубљена. Нелсон Мандела, оснивач „Копље нације“, војног крила афричког националног конгреса, био је у затвору од 1963. до 1990 (Clark, Worger, 2013).

Протести и гушења владе који су уследили, у комбинацији са националном економском рецесијом, привукли су више међународне пажње на Јужну Африку и разбили све преостале илузије да је апартхејд донео мир или просперитет нацији.

Генерална скупштина Уједињених нација осудила је апартхејд 1973. године, а 1976. године Савет безбедности УН је гласао за увођење обавезног ембарга на продају оружја Јужној Африци. 1985. Уједињено Краљевство и Сједињене Државе увеле су економске санкције земљи (Cordell, Wolff, 2009).

Под притиском међународне заједнице, Влада Националне партије Питера Боте настојала је да спроведе неке реформе, укључујући укидање закона и забрану међурасног секса и брака. Реформе су, међутим, нису имале било какве

суштинске промене, и до 1989. године Бота је био под притиском да се повуче у корист другог конзервативног председника, Де Клерка, који је подржавао апартхејд током своје политичке каријере (Clark, Worger, 2013).

Иако конзервативац, Де Клерк је доживео конверзију на прагматичнију политичку филозофију, а његова влада је касније укинула Закон о регистрацији становништва, као и већину других закона који су чинили правни основ за апартхејд. Де Клерк је ослободио Нелсона Манделу 11. фебруара 1990. године. Нови устав, који је црнцима и другим расним групама дао право гласа, ступио је на снагу 1994. године, а избори те године довели су до коалиционе владе не-беле већине, што је означило званични крај система апартхејда (Clark, Worger, 2013).

5. Закључак

Кроз анализу историјских контекста, социолошких теорија и савремених примера, овај рад истиче неопходност разумевања узрока, динамике и последица расних сукоба у друштву. Утврђено је да су такви сукоби често резултат комбинације историјских терета, економске неједнакости, културних разлика и политичких притисака.

Важно је нагласити потребу да се друштво образује о различитостима, промовише инклузивност и успоставља механизме за превенцију и решавање расних сукоба. Проучавање ситуација из различитих делова света може допринети стварању одрживих модела коегзистенције који подстичу толеранцију и разумевање између различитих заједница.

Иако су расни сукоби сложени и често дуготрајни, важно је нагласити да су могући и позитивни помаци. Активним учешћем заједница, државних институција и међународних организација могуће је обликовати окружење које подржава правду, једнакост и мир. Овај рад подстиче даље размишљање и акцију како би се изградио друштвени контекст који слави различитост, а не да се сукобљава око ње.

Литература

- Clark, N. L., & Worger, W. H. (2013). *South Africa: The Rise and Fall of Apartheid*. Taylor and Francis, London.
- Cordell, K., & Wolff, S. (2009). *Ethnic Conflict: Causes, Consequences, and Responses*. Cambridge, UK
- Grant, S.M. (2014). *The War for a Nation: The American Civil War*. Taylor & Francis, London.
- Lake, D. A., & Rothchild, D. (1998). *The International Spread of Ethnic Conflict: Fear, Diffusion, and Escalation*. Princeton, Nj
- Stone, J., & Rizova, P. (2014). *Racial Conflict in Global Society*. Boston, MA
- Wolff, S. (2007). *Ethnic Conflict: A Global Perspective*. Oxford, UK
- Видојевић, З. (1993). Друштвени сукоби од класних до ратних, Београд: Радничка штампа
- Ђукић, С. (2018). Узроци друштвених конфликта и управљање конфликтима у условима кризе. Војно дело, вол. 70, бр. 3, стр. 193-207
- Јањић, Д. (1993.). Расизам, Енциклопедија политичке културе, Београд, 1993
- Милашиновић, Р., Милашиновић, С. и Путник, Н. (2012). Теорије конфликта. Београд: Факултет безбедности.
- Милашиновић, С. (2008). Стање и узроци друштвених конфликта. Наука, безбедност, полиција, год. 13, број 1, 55-77, 2008.
- Милашиновић, С. и Кекић, Д. (2010). Савремени расизам – безбедносни изазов, ризик и претња. Међународна политика, Београд

Интернет везе:

<https://www.thoughtco.com/grand-apartheid-history-43487>, приступљено 16.12.2024.

<https://www.versobooks.com/en-gb/blogs/news/understanding-apartheid-as-a-consequence-of-capitalist-development>, приступљено 16.12.2024.

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам у приложеном раду поштовао/ла сва правила о академској честитости.

Овај писани рад резултат је искључиво мог личног рада, темељи се на мојим истражиањима и ослања се на наведену литературу.

У Београду, дана _____ године.

Потпис студента:
